

УДК 025.5:004.9

Ніколаєнко Наталія Миколаївна,

Директор Наукової бібліотеки

Української інженерно-педагогічної академії

пошт. адреса: УІПА, вул. Університетська, 16, м.Харків, 61003, Україна

конт.тел.: 733-78-97

e-mail: direktor@bibl.uipa.kharkov.ua

НОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ДЛЯ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ІНЖЕНЕРНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ.

Згідно з Указом Президента України 2011 рік оголошено роком освіти та інформаційного суспільства. Це свідчить про особливу роль бібліотек у житті суспільства, які є осередком науки, культури, освіти і виступають посередником між безперервним потоком інформації та користувачем. Прийнятою Державною цільовою програмою по створенню в Україні єдиної інформаційної системи «Бібліотека ХХІ», законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015рр.»та у відповідності до державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці на 2006-2010рр.» серед інших поставлено завдання «генерування національних інформаційних ресурсів в економічній, науково – технічній, соціальній, науково – культурній сферах...»

Очевидно, що бібліотеки повинні активно використовувати необмежені можливості комп'ютерних комунікаційних технологій для інформаційного забезпечення розвитку інноваційних процесів **в галузі освіти**. Глобальні зміни у всіх сферах призвели до суттєвих змін у діяльності бібліотек, що призвело до посилення тенденцій пошуку та освоєння нових напрямків роботи, одним із пріоритетів якої є впровадження сучасних інформаційно-бібліотечних технологій, котрі сприятимуть принципово новому рівню одержання інформації.

Особливого значення в інформаційній діяльності набуває проектна діяльність. У публікаціях О.Качанової, В.Скнар, Г.Шемаєвої представлено моделі проектної діяльності, які успішно реалізуються у бібліотечній практиці. Проекти різні за масштабами, змістом, спрямуванням, терміном реалізації (за масштабами – це монопроекти (на рівні конкретної установи), мультипроекти (комплексні регіональні проекти), мегапроекти (цільові програми розвитку, наприклад, освіти)

за змістом-навчально-освітні, дослідницькі, інноваційні, інвестиційні та інші.

за терміном реалізації-короткострокові (1-2 роки), середньострокові (3-5 років), довгострокові (більше ніж 5 років)

за сферою реалізації-соціальні, економічні, технічні, змішані та інші.

За спрямуванням проектна діяльність поділяється на

1. Проекти інформаційно-технологічні (створення власних електронних продуктів)
2. Проекти організаційно-функціональні (створення нових структурних підрозділів у бібліотеках, трансформація бібліотек в інформаційно-бібліотечні центри)
3. Проекти соціально-кадрового напрямку (впровадження нових форм управління персоналом)
4. Проекти економіко-правові (формування економічної політики бібліотеки)
5. Проекти методично-наукового напрямку (виділення пріоритів діяльності бібліотеки)
6. Проекти інтеграційного напрямку (створення консорціумів, корпоративна робота. (2,3,4))

Як свідчить досвід, проектна діяльність в бібліотеках за спрямуванням тісно пов'язана між собою. Наприклад, створення власних ресурсів, доступ до них потребує часткової зміни структури бібліотеки, обов'язкового прийняття управлінських рішень щодо кадрового забезпечення, виділення пріоритетних напрямків роботи, організацію робочих груп тощо.

Підвищення дієвості інформації і посилення її ролі залежить від того, як ця інформація накопичується, аналізується та надається користувачам. Ефективний процес інформаційного забезпечення має базуватись на сучасних досягненнях інформаційних технологій, на використанні сучасних інформаційних форм та методів.

Система інформаційного забезпечення сучасної освіти в Україні вже зараз формується у єдиному інформаційному просторі, з урахуванням досягнень світового рівня та темпів розвитку педагогічної науки і практики.

Так створено портал наукової періодики на сайті Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/portal/>), на якому представлено 1688 фахових видань, а саме: повні тексти публікацій вчених, в тому числі з проблем педагогіки, психології та інженерно-педагогічної освіти (69 назв наукових періодичних видань та 149 збірників наукових праць України з питань педагогіки й психології). Однак відсутність метаданих для кожної статті ускладнюють пошук отримання перманентних результатів.

Галузева реферативна база даних (БД) створена на сайті ДНПБ ім. В. Сухомлинського налічує 10948 документів із 38 назв наукових періодичних видань збірників наукових праць України з питань педагогіки й психології. Співробітники наукової бібліотеки УПА беруть участь у корпоративних проектах «Система реферування української наукової літератури» по формуванню загальнодержавної реферативної наукової БД «Україніка наукова», та галузевої реферативної БД з педагогіки, що представлена на сайті ДНПБ ім. В. Сухомлинського.

З 2012 року НБ УПА долучилася до корпоративного проекту ДНПБ ім. В. Сухомлинського з аналітичного розпису статей педагогічної спрямованості.

Наукова бібліотека Української інженерно-педагогічної академії (НБ УІПА) долучилася до названих проектів, які самі по собі вже є потужною рекламою наукових здобутків вітчизняної педагогічної науки і освіти, а також спрямовує свою діяльність в тому числі на інформаційну підтримку інженерно-педагогічної освіти.

Реферативна інформація - це потужна реклама наукових здобутків вітчизняної педагогічної науки і освіти і Української інженерно-педагогічної академії зокрема.

На базі Української інженерно-педагогічної академії (УІПА) функціонує декілька науково-дослідних лабораторій. З 1995 року функціонує Спільна з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України науково-дослідна лабораторія з проблем інженерно-педагогічної освіти, яка в 2010 році була перейменована в навчально-методичну лабораторію (далі «лабораторія»), яка координує наукові дослідження з проблем вищої школи. Основними напрямками цих досліджень стали

- стратегія та методологія розвитку інженерно-педагогічної освіти в нових соціально-економічних умовах,
- удосконалення змісту інженерно-педагогічної освіти;
- професійне становлення особистості майбутнього інженера-педагога;
- нові педагогічні технології при підготовці інженерів-педагогів;
- проблеми якості інженерно-педагогічної освіти;

За час існування лабораторії було виконано понад 30 науково-дослідних робіт (НДР). У дослідженнях беруть участь викладачі, наукові співробітники, аспіранти, студенти. За результатами виконаних наукових досліджень захищено 15 кандидатських і 2 докторські дисертації. Тільки за останні три роки видано 4 навчальних посібники, 1 монографія, розроблено 1 електронний підручник, опубліковано понад 50 наукових статей, виголошено понад 20 доповідей на наукових та науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

Нині в рамках лабораторії виконується 9 науково-дослідних робіт.

1. «Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до розробки та використання автоматизованих навчальних систем». Керівник – канд.техн.наук., доц. Кожевников Г.К., виконавець – асист. Бондаренко Т.С.(кафедра – інформатики та комп'ютерних технологій)

2. «Наукові та методичні основи формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до безпомилкової операторської діяльності в процесі комп'ютерної підготовки». Керівник – канд.пед.наук. Сажко Г.І., виконавець – асист. Полякова Ю.М.(кафедра – інформатики та комп'ютерних технологій)

3. «Візуалізація вивчення теоретичних основ електротехніки за допомогою мультимедійних технологій» Керівник – канд.фіз.-мат.наук., приват.-проф. Фесенко Л.Д., виконавці: асист. Ксензик О.В.(кафедра – теоретичної і загальної електротехніки)

4. «Теоретико-методичні засади формування інноваційної культури інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки». Керівник – канд.пед.наук., доц. Штефан Л.В., виконавець: асист. Бровко К.Ю. (кафедра – педагогіки та методики професійного навчання)

5. «Формування дослідницької компетентності майбутніх інженерів-педагогів».

Керівник – д-р.пед.наук., проф. Коваленко О.Е., виконавець - асист. Бачієва Л.О.(кафедра – педагогіки та методики професійного навчання)

6. «Розробка і застосування контрольних засобів з перевірки знань у майбутніх інженерів-електроенергетиків».Керівник – д-р.пед.наук., проф. Коваленко О.Е., виконавці: канд.техн.наук., доц. Пантелєєва І.В., асист.Олійник Ю.С.(кафедри: педагогіки та методики професійного навчання, електроенергетики)

7. «Використання досвіду викладачів Харківського університету кінця ХІХ – початку ХХ ст. для удосконалення підготовки до науково-дослідної роботи майбутніх інженерів-педагогів».Керівник – д-р. фіз.-мат. наук., доц. Кириченко І.К., виконавець – асист. Бобрицька Г.С.(кафедра – вищої та прикладної математики)

8. «Теоретичні та методичні засади формування творчої особистості майбутнього інженера-технолога харчової галузі».Керівник – д-р.пед.наук., проф. Коваленко О.Е., виконавець – канд.пед.наук., доц. Лазарева Т.А.(кафедра – технології харчової промисловості)

9. «Системна організація інформаційно – бібліографічного забезпечення розвитку інженерно – педагогічної освіти ” Керівник – канд..пед. наук доц.. Брюханова Н.О., виконавці – канд. пед. наук Коваленко Д.В., директор НБ Ніколаєнко Н.М.(початок роботи II квартал 2012р.)

Лабораторія підтримує зв'язки з усіма ВНЗ України, які готують фахівців інженерно-педагогічного профілю. З метою розширення міжвузівського співробітництва в галузі наукових досліджень на підставі інформації, отриманої від цих ВНЗ, було розроблено «Зведений перелік науково-дослідних робіт з проблем інженерно-педагогічної та професійної освіти, що виконуються у вищих навчальних закладах України, в яких ведеться підготовка інженерно-педагогічних кадрів».

Виконуючи наукове дослідження «Системна організація інформаційно – бібліографічного забезпечення розвитку інженерно – педагогічної освіти» наукова бібліотека активно залучається до інформаційного супроводу науково - дослідної роботи лабораторії.

На сайті наукової бібліотеки у розділі «Інженерно – педагогічна освіта» представлено інформацію про лабораторію, повні тексти збірника наукових праць «Проблеми інженерно - педагогічної освіти», повні тексти монографій у розділі «Інженерно – педагогічна освіта в дослідженнях науковців», інтерактивне посилання до галузевої реферативної БД ДНПБ ім. В.О.Сухомлинського, бібліографічна продукція бібліотеки у вигляді науково-допоміжних, тематичних покажчиків та рекомендаційних списків літератури за тематикою наукових досліджень, перелік наукової періодики України, Росії та зарубіжжя з питань педагогіки та психології, web – ресурси з проблем інженерно – педагогічної освіти, та інформаційний ресурс для професійно-технічної освіти. Новий електронний ресурс галузевого спрямування для інноватизації освітянських процесів дає змогу науковцям оперативно

забезпечувати інформаційні потреби перманентною інформацією у доступній та зручній для використання формі.

Бібліотечні фахівці не тільки вивчають ринок інформаційних ресурсів, а й приділяють увагу багатоаспектному аналізу інформаційних потреб користувачів, всебічному вивченню використання ними первинної інформації та створення вторинної. Активізуючи й модернізуючи роботу в цьому напрямку, бібліотека спрямовує її на повноцінне інформаційне забезпечення інженерно-педагогічної науки і освіти через надання інформаційної підтримки основним напрямкам наукових досліджень лабораторії з питань стратегії та методології розвитку інженерно-педагогічної освіти в нових соціально-економічних умовах, удосконалення її змісту, професійного становлення особистості майбутнього інженера-педагога на основі інноваційних педагогічних технологій.

Докладніше про тематичну рубрику сайту бібліотеки «Інженерно-педагогічна освіта».

Першою представлено інформацію про навчально-методичну лабораторію через інтерактивне посилання на головну сторінку академії. Повні тексти збірника наукових праць «Проблеми інженерно-педагогічної освіти» з 1 по 31 номер (всього 875 публікацій) представлено у зворотній хронології, що дає змогу в першу чергу знайомитися з результатами наукових досліджень в галузі інженерно-педагогічної і професійної освіти, питаннями стратегії і методології, методики і змісту підготовки фахівців, професійної психології тощо.

Інформація про наукові школи з проблем інженерно - педагогічної освіти представлена у наступній категорії рубрики «Інженерно – педагогічна освіта в дослідженнях науковців» яка надає доступ до повних текстів 14 монографій.

Інтерактивне посилання до галузевої реферативної БД ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського дає змогу науковцям отримувати доступ до 10948 документів(38журналів), які представлені в аналітичному вигляді надають дослідникові можливість зорієнтуватися у потужно зростаючому інформаційному просторі наукової педагогічної думки.

Вторинний бібліографічний ресурс у вигляді науково-допоміжних, тематичних покажчиків та рекомендаційних списків літератури, підготовлених фахівцями відділу Наукової інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки за тематикою наукових досліджень («Інновації в освіті», «Якість технологій та освіти», «Інженерно-педагогічна освіта. Підготовка інженерно - педагогічних кадрів» тощо), дає змогу користувачеві бути поінформованим про важливі публікації науковців в галузі вітчизняної педагогічної науки і освіти та країн СНД.

Перелік наукової періодики України з питань педагогіки та психології (52 журнали, 105 збірників наукових праць, 15 зарубіжних видань), який представлено у категорії рубрики надає можливість користувачам мати уявлення про розгалужену систему фахових видань, в яких публікуються результати наукових досліджень в галузі вітчизняної та зарубіжної педагогіки і освіти.

Категорію рубрики «Web – ресурси з проблем інженерно – педагогічної освіти» організовано з метою розширення міжвузівського співробітництва.

Категорію рубрики «Професійно-технічна освіта» організовано для інформаційної підтримки керівників, викладачів, майстрів виробничого навчання ПТНЗ, в якому представлено нормативно-правові ресурси, рекомендаційні списки літератури з проблем професійно-технічної освіти в Україні та Web- ресурси. Робота по розширенню сервісних послуг на сайті бібліотеки для фахівців в галузі освіти продовжується.

Поряд з цим для забезпечення інформаційної підтримки у справі інженерно-педагогічної підготовки фахівців працівниками НБ УПА започатковано серію публікацій з питань інноватизації освітянських процесів у вигляді бібліографічних покажчиків, списків літератури науково-допоміжного та рекомендаційного характеру, які у збірнику наукових праць «Проблеми інженерно-педагогічної освіти» знаходять відображення у розділі «Інформація».

Списки літератури з тематики «Інновації в освіті» містять статті зі збірників, періодичних видань України та Росії, що були видані впродовж 2010, 2011 років. Ці матеріали розміщено також на сайті бібліотеки (<http://library.uipa.kharkov.ua>). Представлена інформація у фаховому виданні надасть можливість науковцям, педагогам, аспірантам, студентам розширити знання з цього напрямку, бути поінформованими з питань інновацій освіти, підготовки педагогічних кадрів, тощо. Продовження серії публікацій з питань інноватизації освітянських процесів сприятиме плідній співпраці з читачами фахового видання.

Очевидно, що функція сучасної бібліотеки з інформаційної трансформується в інформаційно-аналітичну.

Сучасна інформаційно-аналітична діяльність опирається як на природний інтелект, так і на комп'ютерні технології, уміння оперувати інформаційними масивами, методами математичного моделювання процесів тощо. Виконуючи при цьому насамперед завдання якісно-змістовного перетворення інформації, функціонально перетинаючись у цьому плані з науковою (виробництво нового знання) й управлінською (розробка варіантів рішень, сценаріїв) діяльністю. Складова "інформаційний" означає ставлення до інформації, як до ресурсу, володіння всім арсеналом засобів одержання, нагромадження, опрацювання, зберігання, передачі й видачі інформації користувачеві (п.1 с. 115).

При пошуку інформації бібліотекар завжди був аналітиком. Саме працівники бібліотеки мають найбільший досвід по уточненню запитів читачів, часто допомагаючи останнім усвідомити власні інформаційні потреби, навіть ті, що ще не сформовані. Окрім того, бібліотеки здавна займаються згортанням і систематизацією інформації. Тому співробітники НБ УПА намагаються надавати у доступ користувачеві пертинентну інформацію (ту, що відповідає потребі), а не ту, що пропонує пошукова система, яка в кращому випадку видасть релевантну інформацію (ту, що відповідає лише пошуковому образу документа).

Список літератури:

1. Ільганаєва В. О. Аналітика в структурі бібліотечної діяльності / В. О. Ільганаєва // Вісник Харківської державної академії культури: зб. наук. пр. — Х., 2007. — Вип. 23. — С. 109—117.
2. Качанова Е.Ю. Інновації в бібліотеках / Е.Ю. Качанова; науч. Ред.. В.А. Минкина; СПб.: Профессия, 2003. — 318 с. — (Серія «Бібліотека»)
3. Скарнь В. Проектна діяльність як передумова інноваційного розвитку / В. Скарнь, І. Шевченко // Вісн. книжк. палати. — 2003. - №4. — С.24
4. Шемаєва Г.В. Проектна діяльність бібліотек / Г.В. Шемаєва, О.М. Мандрик // Короленківські читання 2010. Наукова діяльність як стратегічний напрямок розвитку бібліотек регіону: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / Держ. Закл. «Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка». — Х., 2011. — С.143-149.
5. Шемаєва Г. Проектний менеджмент в галузі інформаційно-бібліотечної діяльності // Бібл. Вісн. — 2006. - № 1. — С. 17-20.

УДК 025.4.036

Панарин Геннадій Сергеевич,

Зав. відделом автоматизації бібліотеки

НУ «ЮАУ» ім. Я. Мудрого

E-mail: gspanarin@gmail.com

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АВТОРИТЕТНОГО ФАЙЛА В ПОИСКЕ В АРМЕ ВЕБ-ИРБИС

Вопрос лингвистического обеспечения автоматизированных библиотечно-информационных систем (АБИС) традиционно поднимается на многих конференциях и семинарах. На данный момент озвучена и продемонстрирована масса примеров механизмов унификации поисковых терминов и ведения поискового человеко-машинного диалога с использованием информационно-поисковых языков (ИПЯ). В данном докладе хотелось бы еще раз затронуть тему Авторитетных файлов (АФ), механизмов их создания и использования при поиске.

АФ – это средство унификации информации, используемой для каталогизации и поиска. И если функция каталогизации с помощью АФ сводится именно к вводу нормированного термина в правильной форме, то функции поиска с использованием АФ гораздо шире. Частным случаем АФ является тезаурус, в котором к каждому термину (дескриптору) создается поисковый образ, который может включать перечень синонимов, надлежащих и подлежащих рубрик, связанных индексов, тематических заголовков – всего того, что может быть связано с данным термином и использовано в качестве поисковых элементов в запросах. И именно этому будет посвящен мой доклад.

Особенностью формирования поисковых словарей в АБИС Ирбис является то, что словари формируются полностью по самим введенным